

Przedmiotowy System Oceniania z geografii Publicznego Gimnazjum w Łaszczowie

Wymagania edukacyjne stanowią dokładny wykaz wiadomości oraz umiejętności, które uczeń powinien opanować po omówieniu poszczególnych tematów z podręcznika. Miarą osiągnięć ucznia są normy jakościowe zawarte w poziomach wymagań: koniecznym, podstawowym, rozszerzającym, dopełniającym i wykraczającym.

Poziomy wymagań

- **Poziom wymagań koniecznych (K)** obejmuje wiadomości i umiejętności, które umożliwiają uczniowi świadomy udział w lekcji, a także wykonywanie przez ucznia prostych zadań związanych z życiem codziennym.
- **Poziom wymagań podstawowych (P)** określa wiadomości i umiejętności ważne i najbardziej uniwersalne, stosunkowo łatwe do opanowania i użyteczne w życiu codziennym oraz niezbędne do kontynuowania nauki na wyższych poziomach.
- **Poziom wymagań rozszerzających (R)** dotyczy wiadomości i umiejętności trudniejszych, wspierających tematy podstawowe. Pośrednio mogą być użyteczne w pozaszkolnej działalności ucznia.
- **Poziom wymagań dopełniających (D)** zakłada opanowanie pełnego zakresu treści kształcenia. Określa wiadomości i umiejętności trudne do przyswojenia, złożone oraz o charakterze problemowym. Wymagania te SA zaliczane najczęściej do wyższych kategorii celów kształcenia.
- **Poziom wymagań wykraczających (W)** obejmuje wiadomości i umiejętności wykraczające ponad treści zawarte w podręczniku. Dotyczy zagadnień szczególnie złożonych i twórczych naukowo.

Stopnie szkolne

- **Stopień dopuszczający** otrzymuje uczeń, który przyswoił treści konieczne, taki uczeń z pomocą nauczyciela jest w stanie nadrobić braki w podstawowych umiejętnościach.
- **Stopień dostateczny** otrzymuje uczeń, który opanował treści podstawowe i z niewielką pomocą nauczyciela potrafi rozwiązać podstawowe problemy. Analizuje również proste zależności, a także próbuje porównywać, wnioskować i zajmować określone stanowisko.
- **Stopień dobry** otrzymuje uczeń, który opanował treści rozszerzające, właściwie stosuje terminologię przedmiotową, aktywnie uczestniczy w zajęciach oraz stosuje wiadomości w sytuacjach typowych wg wzorów znanych z lekcji i podręcznika, a także rozwiązuje typowe problemy z wykorzystaniem typowych metod. Ponadto samodzielnie pracuje z podręcznikiem i materiałami źródłowymi.
- **Stopień bardzo dobry** otrzymuje uczeń, który opanował treści dopełniające. Taki uczeń potrafi samodzielnie interpretować zjawiska oraz bronić swych poglądów.
- **Stopień celujący** otrzymuje uczeń, który opanował treści wykraczające poza informacje zawarte w podstawie programowej. Uczeń potrafi selekcjonować i hierarchizować wiadomości oraz z powodzeniem bierze udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Pod okiem nauczyciela prowadzi też własne prace badawcze.

Skala ocen do testów z geografii

Punktacja (w %)	Ocena
100	Celujący
91-99	Bardzo dobry
75-90	Dobry
51-74	Dostateczny
35-50	Dopuszczający
0-34	Niedostateczny

Opracowała Elżbieta Gmitrowicz

Wymagania edukacyjne „Planeta Nowa 1”

Rozdział	Lp.	Temat	Poziom wymagań				
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
I. Podstawy geografii	1.	Czym zajmuje się geografia?	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „geografia” • wymienia podstawowe dyscypliny nauk geograficznych • wymienia sfery Ziemi • wymienia przykłady źródeł informacji geograficznej 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym zajmuje się geografia fizyczna i społeczno-ekonomiczna • podaje główne cechy kształtu i wymiarów Ziemi 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia różnice między elipsoidą a geoidą • omawia współzależności zachodzące między sferami Ziemi 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • zna imiona lub nazwiska uczonych i ich dokonania w poznaniu kształtu Ziemi • omawia wpływ poszczególnych sfer Ziemi na życie i działalność gospodarczą człowieka 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia ewolucję poglądów na temat kształtu i wymiarów Ziemi • omawia wpływ działalności człowieka na funkcjonowanie sfer Ziemi
	2.	Współrzędne geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „siatka geograficzna” • wskazuje na mapie i globusie południki: 0° i 180° oraz półkule wschodnią i zachodnią • wskazuje na mapie i globusie równik oraz półkule północną i południową 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy południków i równoleżników • wskazuje na globusie oraz mapie świata zwrotniki i koła podbiegunowe • wyjaśnia znaczenie terminów: „długość geograficzna”, „szerokość geograficzna” • określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje współrzędne geograficzne na globusie • określa położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów na mapie • lokalizuje na globusie i na mapie obiekty na podstawie współrzędnych geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie umiejętności określania współrzędnych geograficznych w życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje zasady działania oraz przykłady zastosowania systemu nawigacji satelitarnej GPS
	3.	Mapa i jej skala	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „mapa”, „skala mapy”, „siatka kartograficzna”, „legenda” • wymienia elementy mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia różnice między siatką geograficzną a siatką kartograficzną • rozróżnia rodzaje skali mapy • wskazuje skalę mniejszą i większą 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie skali mapy w przedstawianiu różnych informacji geograficznych na mapie • przekształca rodzaje skali mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza skalę mapy, znając odległość rzeczywistą i odległość na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza powierzchnię rzeczywistą, znając skalę mapy i powierzchnię na mapie

				<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie 			
4.	Rodzaje map. Generalizacja	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „plan” • dokonuje podziału map ze względu na skalę i treść 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między mapą a planem • wymienia i wskazuje przykłady map tematycznych • dobiera odpowiednią mapę w celu uzyskania określonych informacji geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się w terenie planem 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega generalizacja treści mapy i uzasadnia konieczność jej stosowania 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje możliwości praktycznego wykorzystania planów i różnych rodzajów map 	
5.	Przedstawianie zjawisk na mapach	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia metody prezentacji zjawisk na mapach • wymienia metody prezentacji rzeźby terenu na mapach • wyjaśnia znaczenie terminów: „wysokość względna”, „wysokość bezwzględna”, „poziomica” 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje z map informacje przedstawione za pomocą różnych metod kartograficznych, w tym również odczytuje wysokość bezwzględną 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza wysokość względną oraz charakteryzuje rzeźbę terenu na podstawie rysunku poziomicowego i mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrane metody prezentacji zjawisk na mapach • dobiera właściwą metodę do przedstawienia wybranego zjawiska na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrane metody prezentacji rzeźby terenu na mapach • rysuje profil terenu, korzystając z rysunku poziomicowego 	
6.	Czytamy mapę	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i interpretuje treści map ogólnogeograficznych i tematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje położenie odpowiadających sobie obiektów geograficznych na fotografiach, zdjęciach lotniczych oraz mapach topograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się w terenie mapą topograficzną, turystyczną i samochodową (m.in. orientuje mapę oraz identyfikuje obiekty geograficzne na mapie i w terenie) • lokalizuje na mapach (również konturowych) najważniejsze obiekty geograficzne na świecie i w Polsce (niziny, wyżyny, góry, rzeki, 	<ul style="list-style-type: none"> • projektuje i opisuje trasy wycieczek na podstawie map turystycznych, samochodowych i topograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek między cechami środowiska przyrodniczego a zagospodarowaniem obszaru na podstawie mapy topograficznej 	

					jeziora, wyspy, morza, państwa itp.)		
II. Ruchy Ziemi	7.	Ruch obiegowy Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wymienia planety Układu Słonecznego wyjaśnia znaczenie terminów: „orbita”, „ruch obiegowy Ziemi”, „równonoc wiosenna”, „równonoc jesienna”, „przesilenie zimowe”, „przesilenie letnie” wymienia daty równonocy wiosennej i jesiennej oraz przesilenia letniego i zimowego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia planety Układu Słonecznego, zachowując właściwą kolejność porównuje planety Układu Słonecznego, korzystając z danych liczbowych podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obiegowego Ziemi określa wartość kąta nachylenia osi ziemskiej do płaszczyzny orbity podaje przyczynę zmiany kąta padania promieni słonecznych na powierzchnię Ziemi w ciągu roku wymienia strefy oświetlenia Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „górowanie”, „widnokrąg” przedstawia (wykorzystując również własne obserwacje) zmiany w oświetleniu Ziemi oraz w długości trwania dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych i porach roku wymienia przyczyny występowania astronomicznych pór roku wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary, na których występują dni i noce polarne podaje przyczyny występowania zaćmienia Słońca i Księżycy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny występowania zjawiska dnia i nocy polarnej dowodzi związku między ruchem obiegowym Ziemi a zmianą długości trwania dnia i nocy w ciągu roku dowodzi wpływu nachylenia osi ziemskiej do płaszczyzny orbity na występowanie astronomicznych pór roku przedstawia na ilustracji układ Ziemi, Słońca i Księżycy podczas zaćmienia Słońca i Księżycy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „galaktyka”, „Droga Mleczna”, „planety karłowate” omawia wpływ ruchu obiegowego Ziemi na zmiany w przyrodzie i życie człowieka oblicza wysokość Słońca nad widnokregiem
	8.	Ruch obrotowy Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „ruch obrotowy Ziemi”, „doba”, „czas słoneczny”, „czas strefowy”, „czas urzędowy” 	<ul style="list-style-type: none"> podaje cechy ruchu obrotowego Ziemi podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obrotowego Ziemi wyjaśnia przyczynę występowania dnia i nocy wyjaśnia, dlaczego zostały wprowadzone strefy czasowe i 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi wyjaśnia różnice między czasem słonecznym a czasem strefowym i urzędowym posługuje się mapą stref czasowych do określania różnicy czasu strefowego i słonecznego na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> posługuje się ze zrozumieniem pojęciami: „ruch obrotowy Ziemi”, „czas słoneczny”, „czas strefowy” omawia zastosowanie gnomonu wskazuje zależność między ruchem 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego międzynarodowa linia zmiany daty nie pokrywa się dokładnie z południkiem 180° omawia wpływ ruchu obrotowego Ziemi na zjawiska przyrodnicze i życie człowieka

				międzynarodowa linia zmiany daty	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy stref czasowych, w których obrębie położona jest Polska 	<p>obrotowym Ziemi a rachubą czasu</p> <ul style="list-style-type: none"> oblicza czas miejscowy, znając różnicę długości geograficznej uzasadnia konieczność stosowania czasu strefowego i urzędowego wymienia skutki działania siły Coriolisa 	
III. Atmosfera i hydrosfera	9.	Atmosfera. Temperatura powietrza	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „atmosfera”, „troposfera”, „pogoda” podaje nazwy gazów wchodzących w skład powietrza atmosferycznego wymienia czynniki klimatotwórcze wpływające na wartość temperatury powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy warstw atmosfery, zaczynając od warstwy znajdującej się najbliżej powierzchni Ziemi omawia zmiany temperatury powietrza w atmosferze, posługując się ilustracją wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary o najwyższej i najniższej temperaturze powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje poszczególne warstwy atmosfery sporządza klimatogram, korzystając z danych klimatycznych wykazuje na przykładach związek między wysokością Słońca a temperaturą powietrza oblicza średnią roczną temperaturę powietrza, średnią roczną amplitudę temperatury powietrza oraz roczną sumę opadów atmosferycznych 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza zmiany temperatury powietrza wraz ze wzrostem wysokości nad poziomem morza wyjaśnia na przykładach wpływ czynników klimatotwórczych na wartość temperatury powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „inwersja termiczna” omawia wpływ działalności człowieka na zmiany zachodzące w składzie powietrza atmosferycznego
	10.	Ciśnienie atmosferyczne i wiatr	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „ciśnienie atmosferyczne”, „niż baryczny”, „wyż baryczny”, „izobara” wymienia jednostki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczynę powstawania wiatru wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary występowania pasatów i 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależność między wartością ciśnienia atmosferycznego a wysokością nad poziomem morza 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rodzaje wiatrów na podstawie ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób powstają cyklony tropikalne i tornada, charakteryzuje je oraz podaje obszary ich występowania

		ciśnienia atmosferycznego • wymienia przykłady wiatrów stałych i okresowo zmiennych, występujących na kuli ziemskiej	monsunów	• sporządza schemat wyżu i niżu barycznego		
11.	Wilgotność powietrza i opady atmosferyczne	• wyjaśnia znaczenie terminów: „wilgotność powietrza”, „wilgotność względna”, „kondensacja”, „resublimacja” • wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych	• wyjaśnia proces powstawania chmur i opadów atmosferycznych • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary o najwyższych i najniższych rocznych sumach opadów atmosferycznych	• rozpoznaje rodzaje opadów i osadów atmosferycznych na podstawie fotografii • podaje przykłady negatywnego wpływu nadmiaru oraz niedoboru opadów atmosferycznych na życie i działalność człowieka	• rozpoznaje rodzaje chmur na podstawie fotografii • omawia warunki powstawania poszczególnych rodzajów osadów atmosferycznych • omawia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia opadów atmosferycznych na Ziemi	• omawia sposób powstawania opadów frontalnych, konwekcyjnych i orograficznych
12.	Klimaty kuli ziemskiej	• wyjaśnia znaczenie terminu „klimat” • wymienia elementy klimatu • podaje różnicę między klimatem a pogodą • wymienia główne czynniki klimatotwórcze	• charakteryzuje wpływ głównych czynników klimatotwórczych na klimat • wymienia strefy klimatyczne na kuli ziemskiej i wskazuje ich zasięg na mapie stref klimatycznych • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie analizy map temperatury powietrza i opadów atmosferycznych oraz map stref klimatycznych	• charakteryzuje na podstawie wykresów lub danych liczbowych przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w ciągu roku w wybranych stacjach meteorologicznych położonych w różnych strefach klimatycznych • omawia na przykładach wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat danego obszaru	• podaje na podstawie map tematycznych zależności między strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi • charakteryzuje klimat górski • omawia wpływ klimatu górskiego na występowanie pięter roślinnych	• ocenia wpływ klimatu na zagospodarowanie wybranych regionów kuli ziemskiej

				na Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady wpływu klimatu na życie i działalność gospodarczą człowieka 		
	13.	Zasoby wodne Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady wód powierzchniowych i podziemnych • wyjaśnia znaczenie terminów: „morze”, „zatoka”, „szelf kontynentalny”, „gejzer”, „wody termalne”, „wody mineralne” • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata oceany i podaje ich nazwy • wymienia rodzaje ruchów wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasoby wodne Ziemi, korzystając z diagramu • podaje jednostkę zasolenia wód oceanicznych • omawia zasolenie wód oceanicznych • wymienia typy mórz i wskazuje ich przykłady na mapie ogólnogeograficznej świata • wyjaśnia znaczenie terminów: „ciepły prąd morski”, „zimny prąd morski” • podaje przykłady ciepłych i zimnych prądów morskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny zróżnicowania zasolenia wód oceanicznych • podaje przykłady mórz o największym i najmniejszym zasoleniu wód • wymienia i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata przykłady ciepłych i zimnych prądów morskich • rozumie znaczenie mórz i oceanów w życiu i gospodarce człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny występowania falowania i pływów • podaje przykłady gospodarczego wykorzystania wód podziemnych • wyjaśnia mechanizm funkcjonowania gejzerów • wymienia przykłady obszarów występowania gejzerów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawisko El Niño
IV. Wnętrze Ziemi	14.	Budowa wnętrza Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia metody badania wnętrza Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: „minerał”, „skała”, „prądy cieplne”, „magma” • wymienia kolejne warstwy wnętrza Ziemi, zaczynając od warstwy znajdującej się najgłębiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie badań geofizycznych w poznawaniu budowy wnętrza Ziemi • wskazuje różnicę między minerałem a skałą • klasyfikuje skały ze względu na ich genezę • wyjaśnia różnicę między litosferą a 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady kamieni szlachetnych • wymienia przykłady gospodarczego wykorzystania skał i minerałów • omawia budowę wnętrza Ziemi, posługując się ilustracją • podaje zależność 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje warstwy wnętrza Ziemi • rozpoznaje na podstawie okazów skał wybrane skały i określa ich rodzaj ze względu na genezę • omawia warunki powstawania poszczególnych rodzajów skał na 	<ul style="list-style-type: none"> • określa twardość minerałów na podstawie skali Mohsa

				skorupą ziemską	między głębokością a temperaturą we wnętrzu Ziemi	podstawie ilustracji	
15.	Płytkowa budowa litosfery. Trzęsienia ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wymienia procesy wewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi wyjaśnia znaczenie terminów: „ryft oceaniczny”, „grzbiet śródoceaniczny”, „hipocentrum”, „epicentrum” 	<ul style="list-style-type: none"> podaje główne cechy płytkowej budowy litosfery podaje przyczynę ruchu płyt litosfery podaje przyczynę trzęsień ziemi omawia skutki trzęsień ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary wzmożonej aktywności sejsmicznej podaje skalę, w której określana jest siła trzęsień ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek pomiędzy płytkową budową litosfery a występowaniem trzęsień ziemi omawia sposób powstawania ryftów oceanicznych, grzbietów śródoceanicznych i rowów oceanicznych 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady działań podejmowanych przez człowieka w celu zminimalizowania skutków trzęsień ziemi 	
16.	Wulkanizm	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „lawy”, „erupcja”, „wulkan” wymienia produkty erupcji wulkanicznej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia budowę wulkanu, posługując się ilustracją omawia pozytywne i negatywne skutki erupcji wulkanicznych wymienia przykłady wulkanów i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej świata 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary wzmożonej aktywności wulkanicznej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek pomiędzy płytkową budową litosfery a występowaniem zjawisk wulkanicznych wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata przebieg Ognistego Pierścienia Pacyfiku 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata najwyższe wulkany poszczególnych kontynentów i podaje ich nazwy 	
17.	Powstawanie gór	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „ruchy górotwórcze” wymienia nazwy er, zaczynając od najstarszej ery wymienia rodzaje gór wymienia wielkie formy ukształtowania powierzchni lądów 	<ul style="list-style-type: none"> podaje we właściwej kolejności nazwy okresów w dziejach Ziemi wymienia najważniejsze orogenezy w dziejach Ziemi wymienia wielkie formy ukształtowania dna oceanów podaje przykłady gór fałdowych, zrębowych i 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „subdukcja” wymienia zjawiska towarzyszące procesowi subdukcji podaje przykłady gór wypiętrzonych podczas poszczególnych orogenez 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie ilustracji mechanizm powstawania gór fałdowych i zrębowych wyjaśnia proces powstawania gór wulkanicznych charakteryzuje wielkie formy ukształtowania powierzchni lądów 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najwyższe szczyty na kontynentach i podaje ich wysokości 	

				<p>wulkanicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na ogólnogeograficznej mapie świata przykłady wielkich form ukształtowania powierzchni lądów 		<p>oraz dna oceanów</p>	
<p>V. Procesy zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi</p>	18.	<p>Wietrzenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia procesy zewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminu „wietrzenie” • wymienia rodzaje wietrzenia • podaje nazwę produktu wietrzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia proces wietrzenia fizycznego, chemicznego i biologicznego • wyjaśnia zjawisko wietrzenia mrozowego i łuszczenia się skał 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zależność między warunkami klimatycznymi a rodzajem i przebiegiem wietrzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się ze zrozumieniem pojęciem „wietrzenie” • charakteryzuje proces odpadania i formy rzeźby terenu powstałe w jego wyniku 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i charakteryzuje rodzaje ruchów masowych • podaje przykłady niebezpieczeństw grożących człowiekowi wskutek wystąpienia ruchów masowych
	19.	<p>Procesy krasowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „krasowienie” • wymienia nazwy skał ulegających krasowieniu 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia formy krasu powierzchniowego i podziemnego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia procesy krasowe i warunki, w których zachodzą • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary występowania rzeźby krasowej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia formy krasowe występujące na powierzchni i pod powierzchnią ziemi • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku krasowienia 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy i wymiary najdłuższych oraz najgłębszych jaskiń na świecie i w Polsce
	20.	<p>Rzeźbotwórcza działalność rzek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „erozja wgłębna”, „erozja wsteczna”, „erozja boczna”, „akumulacja” • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata przykłady najdłuższych rzek świata 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na ilustracji przedstawiającej dorzecze: źródło, rzekę główną, dopływy, ujście, obszar dorzecza, dział wodny • wymienia przykłady form powstałych w wyniku niszczącej i budującej działalności 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia proces powstawania meandrów i starorzeczy • omawia warunki sprzyjające powstawaniu delt i ujść lejkowatych • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata przykłady ujść deltowych i lejkowatych 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się ze zrozumieniem pojęciem „erozja” • przedstawia rzeźbotwórczą rolę wód płynących • wykazuje związek między spadkiem rzeki a charakterem procesów 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza średni spadek rzeki

			<p>rzeki</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia typy ujść rzecznych 		<p>rzeźbotwórczych wody płynącej</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności rzeki 	
21.	Rzeźbotwórcza działalność lodowców górskich i lądolodów	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „granica wiecznego śniegu” • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata obszary współcześnie zlodowaczone 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między lodowcem górskim a lądolodem • wymienia czynniki warunkujące powstawanie lodowców górskich i lądolodów • wymienia formy rzeźby terenu powstałe w wyniku działalności lodowców górskich i lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na ilustracjach i fotografiach formy polodowcowe oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę lądolodów i lodowców górskich • omawia, korzystając z ilustracji, podobieństwa i różnice w krajobrazie polodowcowym powstałym w wyniku działalności lodowców górskich i lądolodów • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności lodowców górskich i lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ zmian klimatycznych na grubość pokrywy lodowej lodowców górskich i lądolodów
22.	Rzeźbotwórcza działalność morza	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „abrazja” 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady form powstałych w wyniku rzeźbotwórczej działalności morza • wymienia typy wybrzeży morskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia, korzystając z ilustracji, proces cofania się klifu oraz proces powstawania mierzei • wskazuje na ogólnogeograficznej mapie świata typy wybrzeży morskich 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę fal morskich • wyjaśnia genezę typów wybrzeży morskich • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności morza 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady działań mających na celu ochronę wybrzeży klifowych przed abrazją
23.	Rzeźbotwórcza działalność wiatru	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „deflacja”, „korazja” 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady niszczącej i budującej działalności wiatru na pustyniach 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia różnice między barchanem a wydumą paraboliczną 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę wiatru • rozpoznaje i opisuje 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ szaty roślinnej na rzeźbotwórczą działalność wiatru

				<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje pustyń ze względu na rodzaj podłoża wskazuje na mapie ogólnogeograficznej świata największe pustynie 		w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności wiatru	
VI. Pedosfera i biosfera	24.	Gleby i roślinność na Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gleba” wyjaśnia, na czym polega proces glebotwórczy wymienia czynniki glebotwórcze wymienia strefy roślinne na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „żyzność gleby” wskazuje i nazywa poziomy glebowe na ilustracji przedstawiającej profil glebowy podaje przykłady gleb strefowych i astrefowych omawia znaczenie gleb w przyrodzie i gospodarce człowieka wskazuje strefy roślinne na mapie ogólnogeograficznej świata 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje poziomy glebowe charakteryzuje wybrane typy gleb strefowych i astrefowych omawia zróżnicowanie stref roślinnych na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje profile glebowe różnych typów gleb wykazuje zależności zachodzące między czynnikami glebotwórczymi a typem genetycznym gleby wykazuje wpływ klimatu na zróżnicowanie roślinności i gleb na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania glebami wykazuje związek pomiędzy zróżnicowaniem stref roślinnych na Ziemi a działalnością człowieka

Wymagania edukacyjne „Planeta Nowa 2”

Rozdział	lp.	Temat	Poziom wymagań				
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
Afryka	1	Warunki naturalne	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Afrykę na mapie świata wyjaśnia znaczenie terminów: „obszar bezodpływowy”, „rzeka okresowa”, „rzeka epizodyczna” wymienia nazwy stref 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Afryki na kuli ziemskiej wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Afryki przyporządkowuje strefom klimatycznym odpowiednie formacje 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki omawia wpływ wybranych czynników geograficznych na klimat Afryki określa cechy ukształtowania 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Afryki wykazuje symetryczność stref klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Afryki wyjaśnia mechanizm powstawania systemu rowów tektonicznych w Afryce

			<p>klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej wybrane elementy linii brzegowej, krainy geograficzne, rzeki i jeziora Afryki oraz podaje ich nazwy 	<p>roślinne i typy gleb</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje linię brzegową Afryki z linią brzegową innych kontynentów 	<p>powierzchni Afryki</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia występowanie stref klimatyczno-roślinno-glebowych charakteryzuje klimat oraz formacje roślinne Afryki na podstawie mapy klimatycznej, klimatogramów oraz ilustracji charakteryzuje wody powierzchniowe Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między rozmieszczeniem stref klimatycznych, roślinnych i glebowych 	<ul style="list-style-type: none"> dowodzi związku między warunkami klimatycznymi, ukształtowaniem pionowym a gęstością i układem sieci rzecznej
	2	Ludność i urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” podaje liczbę ludności Afryki wymienia nazwy odmian ludzkich zamieszkujących Afrykę wymienia nazwy obszarów najgęściej i najściślej zaludnionych w Afryce wymienia problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „eksplozja demograficzna”, „przyrost naturalny”, „urbanizacja” omawia zróżnicowanie ludności Afryki omawia przyczyny eksplozji demograficznej w Afryce wyjaśnia przyczyny niskiego poziomu urbanizacji w Afryce wskazuje na mapie oraz wymienia nazwy największych miast Afryki opisuje problemy mieszkańców Afryki wyjaśnia znaczenie terminu „produkt krajowy brutto” 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności w wybranych krajach na podstawie mapy tematycznej omawia problemy związane z epidemią AIDS na kontynencie afrykańskim wymienia przyczyny i skutki głodu oraz konfliktów zbrojnych toczących się na terenie Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza współczynnik przyrostu naturalnego wyjaśnia przyczyny i skutki wysokiego przyrostu naturalnego analizuje przyczyny i skutki głodu w Afryce ocenia skutki wybranych konfliktów zbrojnych określa związki pomiędzy problemami żywienia, występowaniem chorób a poziomem życia w krajach Afryki położonych na południe od Sahary 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia twierdzenie, że Afryka jest kontynentem ludzi młodych proponuje działania mające na celu ograniczenie problemów mieszkańców Afryki
	3	Gospodarka, Egipt, Republika Południowej Afryki	<ul style="list-style-type: none"> opisuje poziom rozwoju gospodarczego Afryki wymienia czynniki warunkujące rozwój rolnictwa w Afryce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego Afryka nazywana jest kontynentem rolniczym wyjaśnia przyczyny niskiego poziomu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia uwarunkowania rozwoju gospodarczego Afryki analizuje gospodarowanie w strefie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki środowiska przyrodniczego Afryki pod kątem rozwoju rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> określa związki pomiędzy problemami żywienia, występowaniem chorób a poziomem

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy najważniejszych roślin żywnościowych i eksportowych uprawianych w Afryce wymienia główne cechy środowiska Egiptu i Republiki Południowej Afryki 	<p>rozwoju przemysłu w Afryce</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje pasterstwo koczownicze opisuje poziom rozwoju usług w Afryce opisuje potencjał gospodarczy Egiptu i RPA 	<p>Sahelu</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki pustoszenia analizuje przyczyny i skutki nadmiernej działalności rolniczej uzasadnia konieczność sztucznego nawadniania pól uprawnych w Egipcie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje mapy gospodarcze Afryki i formułuje wnioski porównuje cechy społeczno-gospodarcze na przykładzie Egiptu i RPA 	<p>życia w krajach Afryki położonych na południe od Sahary</p> <ul style="list-style-type: none"> dowodzi wpływu kolonializmu na aktualne problemy gospodarcze Afryki wykazuje zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw afrykańskich
Ameryka Północna i Południowa	4	Warunki naturalne	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Amerykę na mapie świata wyjaśnia znaczenie terminów: „Ameryka Łacińska”, „Ameryka Środkowa” wskazuje elementy linii brzegowej Ameryki na mapie oraz wymienia ich nazwy wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Ameryki wskazuje na mapie i wymienia nazwy najważniejszych krain geograficznych, rzek i jezior w Ameryce Północnej i Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Ameryki na kuli ziemskiej wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów aktywnych sejsmicznie i wulkanicznie opisuje linię brzegową Ameryki przyporządkowuje strefom klimatycznym odpowiednie zbiorowiska roślinne 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Ameryki opisuje cechy klimatu Ameryki Północnej i Południowej na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej wyjaśnia przyczyny wulkanizmu i trzęsień ziemi w Ameryce wykazuje wpływ wybranych czynników przyrodniczych na klimat Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Ameryki porównuje rozwinięcie linii brzegowej i ukształtowanie powierzchni Ameryki z innymi kontynentami omawia skutki południkowego układu form rzeźby terenu w Ameryce Północnej i Południowej wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie zbiorowisk roślinnych w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Ameryki wykazuje związki między warunkami klimatycznymi, ukształtowaniem pionowym a gęstością i układem sieci rzecznej omawia aktywność sejsmiczną uskoku San Andreas
	5.	Ludność i urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy przedstawicieli odmian ludzkich oraz odmian mieszanych wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ludności Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wielkie migracje w dziejach Ameryki wymienia przyczyny dużego zróżnicowania etnicznego i kulturowego ludności Ameryki opisuje, korzystając z 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ migracji na zróżnicowanie etniczne ludności Ameryki wykazuje zależności między warunkami naturalnymi a 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny wzrostu liczby ludności Ameryki oraz prognozuje dalsze jej zmiany oblicza współczynnik przyrostu 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje skutki gwałtownego wzrostu liczby ludności w wielkich miastach Ameryki

			<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie obszary gęsto i słabo zaludnione w Ameryce oraz nazywa je wymienia nazwy i wskazuje na mapie największe miasta Ameryki 	<p>mapy, rozmieszczenie ludności Ameryki Północnej i Południowej</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje liczbę ludności w wybranych krajach Ameryki na podstawie dostępnych źródeł wymienia przyczyny migracji do wielkich miast 	<p>rozmieszczeniem ludności w Ameryce</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny wysokiego poziomu urbanizacji w Ameryce Północnej i Południowej wyróżnia główne cechy i przyczyny zróżnicowania kulturowego i etnicznego ludności Ameryki 	<p>rzeczywistego w wybranych krajach Ameryki</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje zmiany wskaźnika urbanizacji w Ameryce <ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki życia i pracy ludzi zamieszkujących wielkie miasta Ameryki 	
	6	Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy państw wysoko rozwiniętych gospodarczo wskazuje na mapie i wymienia nazwy krajów Ameryki najlepiej i najslabiej rozwiniętych gospodarczo 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie obszary o największej koncentracji przemysłu w Ameryce i nazywa je 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy gospodarki bogatej północy i biednego południa Ameryki wyjaśnia różnice między gospodarką krajów wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny zróżnicowania gospodarczego bogatej północy i biednego południa Ameryki opisuje związki między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem przemysłu w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki środowiska przyrodniczego Ameryki pod kątem rozwoju rolnictwa
	7.	Stany Zjednoczone	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Stany Zjednoczone, podaje nazwę stolicy tego kraju i nazwy państw z nim sąsiadujących wskazuje na mapie i wymienia nazwy wybranych krain geograficznych, najważniejszych rzek i jezior USA wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego USA wyjaśnia znaczenie terminów: „megalopolis”, 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne USA omawia cechy ukształtowania powierzchni USA opisuje zróżnicowanie ludności USA wyjaśnia zależność między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności w USA wyjaśnia uwarunkowania wysokiego rozwoju gospodarczego USA wskazuje na mapie i 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że Amerykanie są narodem imigrantów udowadnia, że Stany Zjednoczone krajem wysoko rozwiniętym gospodarczo opisuje znaczenie Doliny Krzemowej w rozwoju gospodarczym USA charakteryzuje regiony rolnicze w USA analizuje strukturę użytkowania ziemi określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu nowoczesnych technologii wykazuje związki między gospodarką a warunkami środowiska w najważniejszych regionach gospodarczych Stanów Zjednoczonych wykazuje zależność między wysokim poziomem gospodarki a poziomem 	<ul style="list-style-type: none"> udowadnia, że Stany Zjednoczone są potęgą gospodarczą świata

			<p>„technopolia”</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze cechy gospodarki USA wymienia nazwy głównych roślin uprawianych na terenie USA 	wymienia nazwy obszarów o dużej koncentracji przemysłu		<p>rozwoju transportu</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „produkt światowy brutto” 	
	8.	Brazylia	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Brazylię i podaje nazwę stolicy tego kraju wskazuje na mapie i wymienia nazwy wybranych krain geograficznych oraz najważniejszych rzek Brazylii wskazuje na mapie i wymienia nazwy największych miast Brazylii wymienia najważniejsze cechy gospodarki Brazylii wymienia nazwy głównych roślin żywieniowych uprawianych w Brazylii 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Brazylii opisuje klimat Brazylii charakteryzuje rozmieszczenie ludności w Brazylii opisuje poziom urbanizacji Brazylii wyjaśnia znaczenie terminu „fawele” omawia uwarunkowania rozwoju przemysłu i rolnictwa Brazylii wskazuje na mapie obszary silnie uprzemysłowione oraz obszary rolnicze opisuje konflikt interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii a jej gospodarczym wykorzystaniem 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ czynników geograficznych na klimat Brazylii opisuje warunki życia w wielkich miastach określa cechy rozwoju i problemy wielkich miast 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje naturalne i antropogeniczne zagrożenia dla amazońskiej selwy analizuje udział i miejsce Brazylii w światowych zbiorach wybranych roślin uprawnych korzystając z dostępnych źródeł 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje poziom rozwoju gospodarczego Brazylii z poziomem rozwoju innych państw Ameryki
Obszary okołobiegunowe	.	Arktyka i Antarktyka	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Arktykę i Antarktykę wymienia główne cechy i przyczyny zmian w środowisku obszarów okołobiegunowych wyjaśnia znaczenie terminów: „góra lodowa”, „pak lodowy”, 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia cechy położenia Arktyki i Antarktyki na podstawie mapy opisuje cechy środowiska obszarów okołobiegunowych charakteryzuje klimat Antarktydy na podstawie klimatogramów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje czynniki warunkujące klimat obszarów okołobiegunowych charakteryzuje klimat obszarów okołobiegunowych analizuje uwarunkowania powstania pokrywy 	<ul style="list-style-type: none"> omawia status prawny Antarktydy 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia celowość badań prowadzonych przez naukowców na obszarach okołobiegunowych analizuje przyczyny i skutki powstania dziury ozonowej nad Antarktydą

			<p>„nunatak”, „lodowiec szelfowy”</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy klimatu Arktyki i Antarktyki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian w środowisku obszarów okołobiegunowych 	<p>lodowej w Antarktyce</p>		
Australia	0.	Charakterystyka Australii i Oceanii	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Australię i Oceanię wymienia nazwy osobliwości przyrodniczych Australii wyjaśnia znaczenie terminu „endemity” wskazuje na mapie i wymienia nazwy wybranych krain geograficznych, rzek i jezior Australii wskazuje na mapie obszary o największej gęstości zaludnienia oraz obszary niezamieszkałe w Australii charakteryzuje zróżnicowanie ludności Australii wymienia główne cechy gospodarki Australii 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Australii i Oceanii na kuli ziemskiej opisuje, korzystając z mapy, linię brzegową i ukształtowanie pionowe Australii wymienia regiony geograficzne Oceanii charakteryzuje cechy środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii ze szczególnym uwzględnieniem cech klimatu oraz specyfiki świata roślin i zwierząt analizuje strukturę użytkowania gruntów w Australii 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie wód artezyjskich dla gospodarki Australii analizuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności Australii i Oceanii opisuje przyczyny małej gęstości zaludnienia oraz niskiego poziomu urbanizacji Oceanii wykazuje wpływ migracji na zróżnicowanie australijskiego społeczeństwa omawia wybrane zagadnienia gospodarcze Australii ze szczególnym uwzględnieniem roli górnictwa, rolnictwa i turystyki przedstawia na podstawie map tematycznych główne cechy gospodarki Australii na tle warunków naturalnych 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Australii analizuje zależności między warunkami klimatycznymi a występowaniem wód powierzchniowych ocenia warunki środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii pod kątem warunków życia ludzi i rozwoju gospodarki wyjaśnia zależności między warunkami środowiska przyrodniczego a sposobami gospodarowania w rolnictwie Australii wskazuje regiony geograficzne Oceanii na mapie ogólnogeograficznej oraz opisuje rolę turystyki w tych regionach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze Australii oraz Oceanii ze środowiskiem innych kontynentów opisuje budowę niecki artezyjskiej i uwarunkowania występowania źródeł artezyjskich wykazuje zależność między symetrycznym położeniem Australii po obu stronach zwrotnika Koziorożca a uwarunkowaniami klimatycznymi
Azja	1.	Warunki naturalne	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „Eurazja” wskazuje na mapie świata Azję wskazuje na mapie elementy linii brzegowej Azji wymienia czynniki geograficzne kształtujące 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Azji na kuli ziemskiej charakteryzuje wybrane strefy roślinne Azji opisuje cechy klimatu Azji na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy granicę między Europą a Azją charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Azji opisuje cyrkulację monsunową wykazuje wpływ klimatu 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Azji porównuje rozwinięcie linii brzegowej i ukształtowanie powierzchni Azji na tle innych kontynentów 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależność między budową geologiczną a ukształtowaniem powierzchni Azji analizuje genezę powstania Himalajów

			<p>klimat Azji</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy i wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki oraz jeziora Azji 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy ukształtowania powierzchni Azji opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych na podstawie mapy 	<p>na rozmieszczenie zbiorowisk roślinnych</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega kontrastowość klimatyczna Azji opisuje czynniki warunkujące układ promienisty wielkich systemów rzecznych w Azji 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje na podstawie map tematycznych, że kontynent Azji jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów 	
	2.	Ludność i urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> podaje liczbę ludności zamieszkującej Azję wskazuje na mapie i wymienia nazwy azjatyckich miast-gigantów wymienia nazwy państw o wysokim i niskim wskaźniku urbanizacji wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów o dużej i małej gęstości zaludnienia 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zróżnicowanie ludności Azji omawia czynniki warunkujące rozmieszczenie ludności w Azji omawia uwarunkowania eksplozji demograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zmiany liczby ludności Azji wyjaśnia uwarunkowania powstania miast-gigantów przedstawia na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze obszarów, na których kształtowały się najstarsze cywilizacje 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyrost naturalny w wybranych państwach Azji charakteryzuje przyczyny i skutki wybranych problemów demograficznych Azji 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje dziedzictwo kulturowe najstarszych cywilizacji Azji
	3.	Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „azjatyckie tygrysy” i podaje przykłady wymienia cechy gospodarki azjatyckich tygrysów wymienia nazwy głównych roślin żywieniowych uprawianych w Azji wymienia nazwy surowców mineralnych wydobywanych w Azji wymienia nazwy państw wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie główne rejony rolnicze w Azji i nazywa je wskazuje na mapie główne regiony przemysłowe Azji omawia przyczyny zróżnicowania uprzemysłowienia państw w Azji charakteryzuje azjatyckie tygrysy 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki rozwoju rolnictwa w Azji omawia przyczyny zróżnicowania poziomu rozwoju rolnictwa w Azji wykazuje związek pomiędzy rytmem upraw i „kulturą ryżu” a cechami klimatu monsunowego w Azji Południowo-Wschodniej opisuje znaczenie OPEC dla gospodarki światowej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę i wartość PKB na jednego mieszkańca w wybranych państwach wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozwoju gospodarczego wybranych państw Azji analizuje poziom rozwoju gospodarczego państw eksportujących ropę naftową 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje kontrasty w rozwoju gospodarczym Azji uzasadnia (na wybranych przykładach) wpływ warunków przyrodniczych na działalność gospodarczą człowieka

4.	Chiny	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje Chiny na mapie, podaje nazwę stolicy tego kraju oraz nazwy państw z nim sąsiadujących • wskazuje na mapie i wymienia nazwy krain geograficznych oraz najważniejszych rzek w Chinach • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Chin • podaje liczbę ludności Chin • analizuje wykresy i dane liczbowe dotyczące rozwoju ludności Chin • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych • wymienia najważniejsze cechy gospodarki Chin 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Chin • omawia cechy ukształtowania powierzchni Chin • charakteryzuje klimat Chin • opisuje przyczyny katastrofalnych powodzi w Chinach oraz sposoby zapobiegania im • wyjaśnia zależność między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności Chin • wskazuje na mapie obszary o dużej koncentracji przemysłu i nazywa je • opisuje poziom urbanizacji w Chinach 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje dane liczbowe dotyczące urbanizacji w Chinach • wyjaśnia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie ludności • wyjaśnia, na czym polega chiński program kontroli urodzeń • opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa na Nizinie Chińskiej • wymienia kierunki rozwoju gospodarczego Chin • wykazuje zmiany znaczenia Chin w gospodarce światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarczym Chin • analizuje przyczyny szybkiego rozwoju gospodarczego Chin w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia kontrasty przyrodnicze Chin • wykazuje wpływ Chin na światową gospodarkę
5.	Indie	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje Indie na mapie, podaje nazwę stolicy tego kraju oraz nazwy państw sąsiadujących • wskazuje na mapie wybrane krainy geograficzne oraz rzek Indii i nazywa je • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Indii • podaje liczbę ludności Indii • wymienia nazwy głównych indyjskich roślin uprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Indii • omawia cechy ukształtowania powierzchni Indii • charakteryzuje klimat Indii • opisuje kontrasty społeczne w Indiach • wskazuje na mapie obszary uprzemysłowione i rolnicze Indii oraz nazywa je • wyjaśnia, dlaczego w Indiach występuje duże pogłowie bydła 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje system kastowy społeczeństwa • analizuje przyrost naturalny • charakteryzuje indyjskie rolnictwo • wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju przemysłu nowoczesnych technologii 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje poziom rozwoju gospodarczego Indii • wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju nowoczesnych usług 	<ul style="list-style-type: none"> • przewiduje skutki społeczno-gospodarcze wynikające z eksplozji demograficznej

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze cechy gospodarki Indii 				
	6.	Japonia	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Japonię i podaje nazwę stolicy tego kraju wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Japonii podaje liczbę ludności Japonii wskazuje na mapie i wymienia nazwy wielkich miast Japonii wymienia nazwy głównych roślin uprawnych wymienia najważniejsze cechy japońskiej gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Japonii omawia cechy ukształtowania powierzchni Japonii charakteryzuje klimat Japonii opisuje poziom urbanizacji Japonii wyjaśnia uwarunkowania rozwoju przemysłu przetwórczego opisuje cechy rolnictwa Japonii 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje warunki naturalne Japonii omawia rozmieszczenie ludności Japonii wykazuje wpływ czynników społeczno-kulturowych na tworzenie nowoczesnej gospodarki Japonii (na tle niekorzystnych warunków środowiska) wykazuje znaczenie transportu w gospodarce Japonii 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki położenia Japonii w strefie aktywności wulkanicznej i sejsmicznej opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Japonii udowadnia, że Japonia jest potęgą gospodarczą analizuje wysokość plonów podstawowych zbóż w Japonii na tle innych krajów Azji 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje geograficzne czynniki klimatotwórcze ocenia warunki naturalne Japonii
	7.	Bliski Wschód	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „Bliski Wschód” wskazuje Bliski Wschód na mapie ogólnogeograficznej wymienia cechy środowiska i gospodarki Bliskiego Wschodu opisuje cechy kultury islamskiej wymienia nazwy państw o największych zasobach ropy naftowej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Bliskiego Wschodu ocenia poziom urbanizacji w państwach Bliskiego Wschodu omawia zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie i na świecie opisuje rozmieszczenie zasobów ropy naftowej na Bliskim Wschodzie wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów objętych konfliktami zbrojnymi 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki naturalne Bliskiego Wschodu analizuje zasoby ropy naftowej na świecie i formułuje wnioski charakteryzuje Bliski Wschód pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ religii na życie muzułmanów porównuje poziom życia mieszkańców Bliskiego Wschodu porównuje wielkość wydobycia ropy naftowej w poszczególnych krajach Bliskiego Wschodu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia tezę, że konflikty na Bliskim Wschodzie mają wpływ na globalną gospodarkę
Euro pa	8.	Warunki naturalne	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Europę wskazuje na mapie element linii brzegowej Europy i wymienia ich 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Europy na kuli ziemskiej charakteryzuje linię brzegową Europy na 	<ul style="list-style-type: none"> określa cechy środowiska przyrodniczego Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Europy opisuje czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Europy

			<p>nazwy</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie wybrane niziny, wyżyny oraz góry Europy i nazywa je wymienia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy wskazuje na mapie wybrane europejskie rzeki oraz jeziora i nazywa je 	<p>podstawie mapy</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje, na podstawie mapy, że Europa jest kontynentem nizinnym opisuje cechy klimatu Europy na podstawie mapy i klimatogramów charakteryzuje wybrane strefy roślinne Europy opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie wód powierzchniowych Europy 	<p>oraz map tematycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia zależności między typem klimatu a występowaniem formacji roślinnych wyjaśnia genezę wybranych europejskich jezior 	<p>geograficzne warunkujące klimat Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje czynniki warunkujące rozmieszczenie wielkich systemów rzecznych i zbiorników wodnych w Europie 	
	9.	Ludność i urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> podaje liczbę ludności Europy wskazuje na mapie obszary o największej oraz najmniejszej gęstości zaludnienia i nazywa je podaje przykłady krajów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rozmieszczenie ludności w Europie na podstawie mapy opisuje na podstawie map tematycznych zróżnicowanie regionalne, kulturowe, narodowościowe oraz etniczne współczesnej Europy omawia przyczyny wysokiego wskaźnika urbanizacji w Europie wykazuje się znajomością podziału politycznego Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny oraz skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Europie wyjaśnia przyczyny warunkujące rozmieszczenie ludności w Europie opisuje przyczyny i konsekwencje zróżnicowania ludności Europy analizuje zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> przewiduje zmiany demograficzne w Europie uzasadnia twierdzenie, że Europa się starzeje oblicza średnią gęstość zaludnienia Europy 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje problemy demograficzne Europy i formułuje wnioski
	10.	a Gospodark	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy państw wysoko rozwiniętych gospodarczo oraz krajów o średnim poziomie rozwoju gospodarczego w Europie wymienia nazwy głównych roślin uprawnych wskazuje na mapie i 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje potencjał ekonomiczny Europy wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gospodarczego krajów Europy opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa europejskiego opisuje strukturę produkcji energii 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę PKB w wybranych krajach Europy porównuje strukturę użytkowania ziemi w wybranych państwach Europy, korzystając z diagramów opisuje czynniki rozwoju przemysłu ze szczególnym 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje poziom rozwoju rolnictwa w Europie Zachodniej i Środkowo-Wschodniej omawia na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu high-tech 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia tezę, że Europa jest najlepiej rozwinięta pod względem gospodarczym

			<p>podaje nazwy głównych obszarów wydobywania surowców energetycznych w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie i wymienia nazwy najważniejszych europejskich okręgów przemysłowych oraz ośrodków high-tech 	<p>elektrycznej w wybranych krajach Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje poziom rozwoju usług w Europie 	<p>uwzględnieniem przemysłu high-tech</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia proces restrukturyzacji przemysłu w Europie Zachodniej 		
11.	Kraje Europy Północnej	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „kraje skandynawskie” wskazuje na mapie kraje Europy Północnej i wymienia ich nazwy opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie głównych ośrodków miejskich w Europie Północnej wymienia cechy społeczeństwa Europy Północnej wymienia nazwy głównych bogactw naturalnych krajów skandynawskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne państw Europy Północnej wyjaśnia rozmieszczenie ośrodków miejskich charakteryzuje strukturę produkcji energii elektrycznej w krajach Europy Północnej charakteryzuje gospodarkę krajów skandynawskich 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej wykazuje na podstawie map tematycznych związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego Europy Północnej a głównymi kierunkami rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje cechy społeczeństwa Europy Północnej analizuje wartość PKB na jednego mieszkańca i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> przewiduje skutki wyludniania północnej Skandynawii 	
12.	Kraje alpejskie	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „kraje alpejskie” wymienia nazwy państw alpejskich, wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej i podaje nazwy ich stolic wymienia cechy środowiska przyrodniczego Alp wymienia nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie krajów alpejskich opisuje rzeźbę Alp opisuje rozmieszczenie miast i gęstość zaludnienia w krajach alpejskich wyjaśnia znaczenie nowoczesnego sektora usług 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów alpejskich wykazuje wpływ gór na środowisko przyrodnicze i gospodarkę krajów alpejskich wykazuje, że kraje alpejskie należą do państw wysoko rozwiniętych 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje piętrowość klimatyczno-roślinną w Alpach porównuje wskaźnik urbanizacji w krajach alpejskich i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje genezę rzeźby alpejskiej analizuje czynniki rozwoju sektora bankowo-ubezpieczeniowego w Szwajcarii 	

			największych miast i wskazuje je na mapie • opisuje specyfikę rozmieszczenia ludności w Alpach		gospodarczo		
13.	Kraje Europy Południowej	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie kraje Europy Południowej, podaje nazwy ich stolic • wymienia cechy środowiska przyrodniczego krajów Europy Południowej • wymienia nazwy największych miast Europy Południowej i wskazuje je na mapie • wymienia przykłady atrakcji turystycznych • wyjaśnia znaczenie terminu „akwakultura” 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne krajów Europy Południowej • opisuje cechy środowiska przyrodniczego tych krajów • opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie ośrodków turystycznych • opisuje cechy gospodarki krajów Europy Południowej • wyjaśnia znaczenie terminu „infrastruktura turystyczna” • prezentuje opracowaną na podstawie map, przewodników oraz internetu trasę wycieczki po Europie lub jej części 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze krajów Europy Południowej • opisuje wybrane atrakcje turystyczne • wykazuje zależność pomiędzy przyjazdami turystów a wpływami z turystyki na podstawie wykresów • wykazuje niekorzystny wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje typy wybrzeży południowej Europy i wyjaśnia ich genezę • wykazuje związki między rozwojem turystyki a warunkami przyrodniczymi i dziedzictwem kulturowym • ocenia rolę turystyki w rozwoju gospodarczym tych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między wielkością ruchu turystycznego a poziomem rozwoju infrastruktury turystycznej 	
14.	Francja	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Francję i podaje nazwę stolicy tego kraju • wymienia cechy środowiska przyrodniczego Francji • wskazuje najważniejsze miasta Francji na mapie i podaje ich nazwy • wymienia cechy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Francji • charakteryzuje środowisko przyrodnicze Francji • opisuje czynniki wpływające na wzrost liczby mieszkańców Francji • opisuje poziom urbanizacji Francji 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje współczynnik przyrostu naturalnego i współczynnik salda migracji • wykazuje znaczenie turystyki w tworzeniu dochodu narodowego • analizuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sytuację społeczną imigrantów • charakteryzuje sieć transportową Francji • wykazuje aktywną politykę rolną Francji w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie Eurotunelu 	

			<p>gospodarki Francji</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie regiony rolnicze Francji i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje poziom rozwoju gospodarczego Francji analizuje strukturę użytkowania ziemi wskazuje miejsce Francji w światowej produkcji rolnej identyfikuje cechy rolnictwa wysokotowarowego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje na przykładzie rolnictwa Francji związek między warunkami przyrodniczymi a kierunkiem i efektywnością produkcji rolnej 		
	15.	Wielka Brytania	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Wielką Brytanię i podaje nazwę stolicy tego kraju wskazuje na mapie wybrane krainy geograficzne i nazywa je wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Wielkiej Brytanii 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Wielkiej Brytanii charakteryzuje środowisko przyrodnicze Wielkiej Brytanii opisuje podział Wielkiej Brytanii na krainy historyczne opisuje strukturę narodowościową Wielkiej Brytanii wyjaśnia uwarunkowania dodatniego salda migracji wyjaśnia znaczenie terminu „monarchia konstytucyjna” przedstawia wielkość i główne cechy położenia Londynu wskazuje na mapie i podaje nazwy obszarów o dużej koncentracji przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę narodowościową Wielkiej Brytanii opisuje poziom urbanizacji oraz rozmieszczenie ludności w Wielkiej Brytanii opisuje układ przestrzenny oraz znaczenie Londynu jako światowej metropolii analizuje strukturę użytkowania ziemi w Wielkiej Brytanii wyjaśnia uwarunkowania wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zalety wyspiarskiego położenia Wielkiej Brytanii wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a poziomem rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie zamorskich terytoriów Wielkiej Brytanii (dawniej i obecnie) analizuje na przykładzie Wielkiej Brytanii uwarunkowania lokalizacji i rozwoju przemysłu wysokiej technologii
Sąsiedzi Polski	16.	Niemcy	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Niemcy, podaje nazwę stolicy tego kraju oraz 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Niemiec omawia cechy środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ czynników geograficznych na klimat Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu przetwórczego analizuje wskaźnik 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny migracji do Niemiec wykazuje gospodarcze znaczenie sieci rzecznej

			<p>nazwy krajów z nim sąsiadujących</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie wybrane kraje geograficzne oraz najważniejsze rzeki w Niemczech i nazywa je • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego oraz gospodarki Niemiec • opisuje strukturę narodowościową Niemiec 	<p>przyrodniczego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki dodatniego salda migracji • charakteryzuje strukturę zatrudnienia w niemieckiej gospodarce • przedstawia na podstawie wskazanych źródeł główne kierunki i przyczyny zmian w strukturze przemysłu Zagłębia Ruhry • wskazuje na mapie i podaje nazwy obszarów o dużej koncentracji przemysłu w Niemczech 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego • udowadnia, że Niemcy są potęgą gospodarczą • opisuje zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego wschodniej i zachodniej części Niemiec 	<p>bezrobocia i formułuje wnioski</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje na przykładzie Niemiec zależność między poziomem rozwoju transportu a funkcjonowaniem pozostałych działów gospodarki 	Niemiec
	17.	Czechy i Słowacja	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Czechy i Słowację, podaje nazwy stolic tych krajów oraz nazwy państw sąsiadujących z nimi • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego omawianych państw 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Czech, Słowacji • omawia cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji • analizuje strukturę zatrudnienia w Czechach • analizuje strukturę narodowościową Słowacji 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje czynniki warunkujące rozwój gospodarczy Czech i Słowacji • porównuje potencjał gospodarczy omawianych państw 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia zasoby bogactw mineralnych Czech i Słowacji • omawia efekty przemian gospodarczych, które nastąpiły w omawianych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski
	18.	Litwa, Białoruś i Ukraina	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Litwę, Białoruś i Ukrainę, podaje nazwy stolic tych krajów oraz nazwy państw sąsiadujących z nimi • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego i 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy • omawia cechy środowiska przyrodniczego Litwy, Białorusi i Ukrainy • wyjaśnia przyczyny kryzysów gospodarczych na Litwie, Białorusi i 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje czynniki warunkujące rozwój gospodarczy Litwy, Białorusi i Ukrainy • opisuje przyczyny i skutki ujemnego przyrostu naturalnego i salda migracji Litwy, Białorusi i Ukrainy • porównuje potencjał 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia zasoby bogactw mineralnych Litwy, Białorusi i Ukrainy • omawia efekty przemian gospodarczych, które nastąpiły w omawianych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych i wschodnich sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski

			społeczno- -gospodarczego omawianych państw	Ukrainie po rozpadzie ZSRR • omawia współczesne przemiany społeczne i gospodarcze Ukrainy	gospodarczy omawianych państw		
	19.	Rosja	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje Rosję na mapie ogólnogeograficznej i podaje nazwę jej stolicy • wskazuje na mapie i wymienia nazwy głównych krain geograficznych, rzek oraz jezior • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Rosji • wymienia główne cechy rosyjskiej gospodarki • wymienia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego ludności Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Rosji • omawia cechy środowiska przyrodniczego Rosji • opisuje zróżnicowanie narodowościowe i kulturowe ludności • wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów o dużej koncentracji przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie przyrodnicze Rosji • wykazuje wpływ czynników geograficznych na klimat Rosji • wyjaśnia zależność między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności w Rosji • wykazuje zróżnicowanie językowe i religijne mieszkańców Rosji • omawia uwarunkowania rozwoju przemysłu wydobywczego • omawia najważniejsze problemy rosyjskiego rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje zmiany przyrostu naturalnego w Rosji i formułuje wnioski • wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a poziomem rozwoju gospodarczego Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia tezę, że Rosja jest krajem o olbrzymich możliwościach gospodarczych

Wymagania edukacyjne – „Planeta Nowa 3”

Rozdział	p.	Temat	Poziom wymagań				
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
Środowisko przyrodnicze	1.	Położenie, granice i obszar Polski. Podział administracyjny	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy położenia Polski • wymienia zalety położenia Polski • wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie mapy położenie Polski na świecie i w Europie • wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski, korzystając z mapy Polski oraz Europy • określa współrzędne geograficzne skrajnych 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski • oblicza różnice czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski • wykazuje korzyści 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • analizuje znaczenie podziału administracyjnego

		<p>ogólnogeograficznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje podział administracyjny Polski • wymienia nazwy województw oraz ich stolic i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg granicy lądowej Polski na mapie ogólnogeograficznej • opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej • wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „wojewoda”, „prezydent miasta”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” 	<p>punktów Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zasięg wód terytorialnych na mapie Polski 	<p>i zagrożenia wynikające z położenia Polski w środkowej Europie</p>	
2.	Dzieje geologiczne obszaru Polski	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Europy i Polski oraz wskazuje je na mapie • wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze • wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje te górotwory na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne, które miały miejsce na terenie Polski • opisuje proces powstawania węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski • rozpoznaje rodzaje węgla i charakteryzuje warunki, w których one powstawały 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między budową geologiczną a wydarzeniami z przeszłości geologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ zmieniającego się w przeszłości geologicznej klimatu oraz poziomu mórz na współczesną budowę geologiczną Polski
3.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy zlodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski • wymienia nazwy form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia cechy krajobrazu młodoglacjalnego i staroglacjalnego • rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje na mapie Polski obszary ich występowania • rozpoznaje górskie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje warunki powstania form polodowcowych • wyjaśnia genezę form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i porównuje cechy krajobrazu staroglacjalnego i młodoglacjalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ zlodowaceń na krajobraz górski

				formy polodowcowe na schematach			
4.	Skąły i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występujących w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie zdjęć i okazów główne rodzaje skał występujących w jego regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich pochodzenie opisuje rozmieszczenie skał powierzchniowych na podstawie mapy opisuje na podstawie mapy występowanie surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych 	
5.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwę i wskazuje na mapie najwyższej i najniższej położony punkt Polski rozdziela przedstawione na ilustracjach formy ukształtowania powierzchni 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział terenów nizinnych, wyżynnych i górskich w Polsce wymienia pasy ukształtowania powierzchni Polski i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy krain geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski odczytuje wysokości bezwzględne na mapie hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje krzywą hipsograficzną wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice wysokości bezwzględnej na podstawie mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski porównuje cechy rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski 	
6.	Klimat	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki geograficzne wpływające na klimat Polski wymienia nazwy mas powietrza napływających nad 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje na mapach klimatycznych Polski rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych kreśli klimatogramy na podstawie danych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje klimat Polski z klimatem innych państw Europy 	

		<p>Polskę</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach • wymienia termiczne pory roku • wymienia nazwy wiatrów lokalnych i podaje miejsca ich występowania 	<p>liczbowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy klimatu przejściowego • opisuje cechy klimatu własnego regionu • odczytuje długość okresu wegetacyjnego na mapie 	<p>klimatycznych Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę • wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego i bryzy • charakteryzuje klimat wybranych regionów Polski na podstawie map klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje przejściowość klimatyczną Polski • wykazuje wpływ napływających mas powietrza na kształtowanie się pogody w Polsce • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego 	
7.	Wody powierzchniowe i podziemne	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje wody występujące w Polsce • wymienia nazwy głównych rzek Polski oraz ich dopływów i wskazuje te rzeki na mapie • porównuje długości głównych rzek • wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy wód występujących jego regionie • klasyfikuje wody podziemne • opisuje wykorzystanie wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące długość rzek • charakteryzuje Wisłę i Odrę • opisuje typ ujścia Wisły • wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie • porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior • wskazuje na mapie Polski obszary występowania wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykreśla działy wodne na mapie konturowej • wyjaśnia genezę mis jeziornych występujących w Polsce • wyjaśnia genezę bagien na terenie Polski • analizuje głębokość i kształt wybranych jezior • ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód podziemnych • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji oraz wykorzystanie wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje reżimy rzek w Polsce • uzasadnia asymetrię dorzeczy i wyjaśnia przyczyny jej powstania • ocenia stopień wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem a warunkami wodnymi
8.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie największe zatoki, wyspy, cieśniny i głębie Morza Bałtyckiego • wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Bałtyku na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje linię brzegową Bałtyku na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkość i głębokość Bałtyku z wielkością i głębokością innych mórz • porównuje cechy wód Morza Bałtyckiego z cechami wód innych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezy rodzajów wybrzeży Bałtyku • wyjaśnia genezę Mierzei Helskiej • wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie gospodarki morskiej nad Bałtykiem

		<p>cechy geograficzne Morza Bałtyckiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku • omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<p>ogólnogeograficznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy rodzajów wybrzeży i wskazuje na mapie miejsca ich występowania • przedstawia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku 	<p>mórz</p> <ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku 	<p>wody w Bałtyku</p>	
9.	Gleby	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki glebotwórcze • klasyfikuje gleby w Polsce • wymienia nazwy gleb występujących w jego regionie • rozróżnia typy gleb ze względu na ich żyzność • wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych genetycznych typów gleb w Polsce • wymienia przyczyny erozji gleb i sposoby jej zapobiegania • wyjaśnia zależności między jakością gleby a wielkością zbiorów zbóż i innych roślin 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje typy genetyczne gleb występujące w Polsce • wyjaśnia cele zabiegów melioracyjnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia żyzność gleb w Polsce • ocenia wartość użytkową gleb w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje profile glebowe
10.	Świat roślin i zwierząt. Ochrona przyrody	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy formacji roślinnych w Polsce • rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce na zdjęciach i w terenie • wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie • rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na zdjęciach • rozróżnia formy ochrony przyrody w Polsce • podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozmieszczenie kompleksów leśnych na podstawie mapy Polski • opisuje funkcje lasów • rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce • opisuje osobliwości wybranych parków narodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strukturę powierzchniową lasów państwowych według składu gatunkowego • opisuje formy prawnej ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną • ocenia lesistość Polski • uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt • uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce • wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależność między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi • wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania

Ludność i urbanizacja	11.	Liczba ludności i jej zmiany	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku opisuje zmiany przyrostu naturalnego od zakończenia II wojny światowej do 2009 roku wyjaśnia przyczyny i skutki zmiany modelu polskiej rodziny wyjaśnia różnicę między społeczeństwem młodym a starym wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty” 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie danych statystycznych liczbę ludności w Polsce z liczbą ludności w innych krajach Europy omawia przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach porównuje przyrost naturalny swojego województwa i Polski z przyrostem naturalnym innych krajów Europy wyjaśnia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego we wschodniej Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski oblicza współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce
	12.	Struktura płci i wieku ludności	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „struktura wiekowa społeczeństwa” wymienia przyczyny starzenia się społeczeństwa polskiego opisuje grupy ekonomiczne ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę płci i wieku ludności Polski porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach wyjaśnia przyczyny wydłużania się średniej długości życia polskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje piramidy płci i wieku ludności Polski oraz innych krajów oraz formułuje wnioski analizuje strukturę wiekową polskiego społeczeństwa i porównuje ją ze strukturą wiekową innych krajów analizuje przyczyny i skutki starzenia się polskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski wyjaśnia przyczyny i skutki starzenia się polskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny feminizacji społeczeństwa na wybranym przykładzie
	13.	Rozmieszczenie ludności	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski omawia gęstość 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” porównuje średnią gęstość zaludnienia Polski ze średnią gęstością zaludnienia 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rozmieszczenie ludności w Polsce porównuje gęstość zaludnienia Polski z gęstością zaludnienia w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i skutki dużej gęstości zaludnienia na Wyżynie Śląskiej

		<p>zaludnienia w swoim regionie</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<p>innych krajów</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce porównuje czynniki decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i obecnie 	<p>regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne, społeczno-ekonomiczne</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	
14.	Migracje	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich wymienia przyczyny emigracji zagranicznej Polaków wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej wymienia nazwy krajów zamieszkiwanych przez Polonię i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wielkość migracji w miastach Polski w latach 1946–2008 na podstawie danych statystycznych opisuje kierunki migracji wewnętrznych w Polsce dawnej i współcześnie opisuje wielkość migracji zewnętrznych w Polsce w latach 1980–2008 opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludności w Polsce wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych w Polsce wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków charakteryzuje wybrane skupiska Polonii na świecie oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce opisuje skutki migracji zewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza saldo migracji w Polsce porównuje wielkość migracji zagranicznych w Polsce i w powiecie, w którym mieszka oraz formułuje wnioski
15.	Struktura zatrudnienia. Problemy rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę zatrudnienia ludności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo ze strukturą w Polsce wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach i wskazuje te 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany struktury zatrudnienia ludności w Polsce w latach 1930–2008 wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności w Polsce ocenia zmiany w 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w latach 1930–2008 w Polsce porównuje strukturę zatrudnienia ludności według sektorów gospodarki w ciągu ostatnich 30 lat porównuje zatrudnienie według sektorów 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski omawia przyczyny różnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski wykazuje różnice w 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza stopę bezrobocia w Polsce prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce

		<p>województwa na mapie Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce wymienia przyczyny emigracji zarobkowej wyjaśnia znaczenie terminu „stopa bezrobocia” wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w regionie, w którym mieszka 	<p>strukturze zatrudnienia w Polsce w ostatnich latach</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie 	<p>gospodarki w Polsce i wybranych krajach</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach i formułuje wnioski opisuje stopę bezrobocia w zamieszkiwanym województwie i porównuje ją ze stopą bezrobocia w innych województwach 	<p>strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny bezrobocia oraz zmiany stopy bezrobocia w Polsce w latach 1990–2009 proponuje sposoby przeciwdziałania bezrobociu 	
16.	Struktura narodowościowa. Społeczności etniczne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje rozmieszczenie tych mniejszości na podstawie mapy Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo opisuje strukturę narodowościową Polski wyjaśnia znaczenie terminów: „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna” 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje liczebność mniejszości narodowych w Polsce przed II wojną światową i obecnie oraz wyjaśnia przyczyny tych zmian opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski sprzed II wojny światowej i obecnie analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych i narodowych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje dorobek kulturowy wybranych grup etnicznych i mniejszości narodowych
17.	Urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy miast polskich wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przejawy procesu urbanizacji w Polsce porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie opisuje miasta Polski 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje proces urbanizacji z lat 70. XX w. z obecnym procesem urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji swojego województwa z dowolnie wybranym województwem i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego zróżnicowania analizuje i ocenia 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wskaźnik urbanizacji w wybranych obszarach Polski i interpretuje go

			<p>województw</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie • rozróżnia typy aglomeracji w Polsce • wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski • wyjaśnia znaczenie terminów: „urbanizacja”, „wskaźnik urbanizacji”, „wieś”, „miasto”, „aglomeracja” 	<p>według grup wielkościowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje aglomeracje policentryczne i monocentryczne na podstawie danych statystycznych i map tematycznych • opisuje funkcje miast na wybranych przykładach • opisuje przemiany współczesnych miast w Polsce • wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce • omawia problemy mieszkańców dużych miast 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny zróżnicowania wskaźnika urbanizacji w wybranych regionach Polski • wykazuje różnice między aglomeracją policentryczną a monocentryczną 	<p>rozmieszczenie wielkich miast w Polsce na podstawie mapy ogólnogeograficznej</p>	
--	--	--	---	---	--	---	--

Rolnictwo i przemysł	18.	Warunki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” • wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje je na mapie Polski • wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia funkcje rolnictwa • opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce na podstawie danych statystycznych • opisuje za pomocą danych statystycznych poziom nawożenia i mechanizacji rolnictwa w Polsce • wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce i porównuje go z poziomami mechanizacji i chemizacji w innych krajach • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych • analizuje skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • ocenia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą innych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami województwa, w którym mieszka oraz formułuje wnioski
	19.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory” • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce • wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje te obszary na mapie Polski • wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju • opisuje strukturę powierzchni zasiewów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw • uzasadnia zróżnicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski

	20.	Produkcja zwierzęca	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie” • opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce • omawia cele hodowli zwierząt • wskazuje przyczyny spadku ilości pogłowa zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach • wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt i wskazuje je na mapie Polski • wymienia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju • wyjaśnia zróżnicowanie natężenia hodowli wybranych zwierząt gospodarskich w wybranych rejonach • porównuje na podstawie danych liczbowych wydajność hodowli zwierząt w Polsce z wydajnością hodowli w innych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce • ocenia towarowość polskiego rolnictwa • wyjaśnia przyczyny wysokich kosztów produkcji rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce
--	-----	---------------------	--	---	--	---	---

21.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje przemysł na sekcje i działy • opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia najlepiej rozwijające się obecnie w Polsce działy produkcji przemysłowej • wymienia przyczyny przemian gospodarczych, które zaszły w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie przemysłu w tworzeniu dóbr materialnych • charakteryzuje czynniki lokalizacji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i regionie zamieszkania • opisuje proces restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu • wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski • opisuje czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przemysłu dawniej i obecnie • omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych • ocenia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim • ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych • uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych • ocenia gospodarcze korzyści oraz społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
22.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje surowce mineralne • wymienia nazwy obszarów wydobywania surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych wielkości wydobywania wybranych surowców w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców • wymienia przyczyny spadku wydobywania węgla kamiennego • określa przyczyny importu niektórych surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych • analizuje strukturę wydobywania surowców mineralnych w Polsce • analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce • porównuje wielkość wydobywania poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobywania tych surowców w innych krajach • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między lokalizacją kopalni w Polsce a lokalizacją zakładów przemysłowych przetwarzających wydobywane surowce

	23.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie • wymienia nazwy źródeł energii • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni • opisuje wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • wymienia nazwy wybranych elektrowni cieplnych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki cieplnej • przedstawia i ocenia wpływ energetyki na stan środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • przedstawia na podstawie różnych danych strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii
Usługi	24.	Podział usług	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje usługi • wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „transport”, „komunikacja” • wymienia przykłady działów usług rozwijających się i zanikających • wymienia nazwy usług rozwijających się w jego regionie • wymienia rodzaje usług świadczonych przez komunikację • wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i regionie zamieszkania • wyjaśnia znaczenie łączności • opisuje znaczenie telekomunikacji • porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy • porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników Internetu w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki rozwoju usług w Polsce • ocenia dostępność do usług telekomunikacyjnych w Polsce na tle innych krajów • analizuje przyczyny rozwoju telefonii komórkowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB • ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach • ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między łącznością a rozwojem gospodarczym
	25.	Transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia rodzaje transportu • opisuje strukturę 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje jakość sieci transportowej w Polsce • przewiduje skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin

		<p>przewozów ładunków transportem kolejowym w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<p>lądowego w gospodarce kraju i życiu codziennym</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu omawia przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego wyjaśnia znaczenie terminu „tranzyt międzynarodowy” 	<p>lądowego</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości sieci dróg kołowych oraz linii kolejowych w Polsce porównuje gęstość sieci dróg kołowych oraz linii kolejowych w Polsce z gęstością tych sieci w innych krajach wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad 	<p>gwałtownego rozwoju motoryzacji</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki 	<p>gospodarki</p>
26.	Transport wodny i lotniczy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy transportu morskiego opisuje morską flotę transportową w Polsce wyjaśnia, dlaczego polscy armatorzy rejestrują swoje statki w krajach taniej bandery wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje je na mapie omawia przyczyny wzrostu znaczenia tanich linii lotniczych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju wymienia najważniejsze połączenia promowe z Polski i wskazuje je na mapie wymienia nazwy głównych szlaków transportu wodnego śródlądowego i wskazuje te szlaki na mapie omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wielkości przeładunków w polskich portach morskich wyjaśnia przyczyny niewielkiego znaczenia transportu śródlądowego w Polsce analizuje wielkość ruchu pasażerskiego w polskich portach lotniczych analizuje wady i zalety transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje na przykładach znaczenie transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego w Polsce analizuje międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce
27.	Handel	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia bilans handlu 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje dane liczbowe 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby

		<p>terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego”</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym • wymienia nazwy głównych partnerów handlowych Polski • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski 	<p>zagranicznego w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<p>handlu zagranicznego w rozwoju innych dziedzin gospodarki</p>	<p>dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski</p>	<p>uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlu zagranicznego</p>
28.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ turystyki na tworzenie PKB w Polsce • wykazuje na przykładach walory turystyczne Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych w Polsce o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wpływy z turystyki w Polsce z wpływami z turystyki w wybranych krajach • porównuje wielkość ruchu turystycznego w Polsce i z wielkością ruchu turystycznego w wybranych krajach Europy w ostatnich latach • opisuje ruch turystyczny w swoim województwie • ocenia walory turystyczne Polski z punktu widzenia zagranicznego turysty • porównuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę ochrony walorów turystycznych

Polska w świecie	29.	Miejsce Polski w świecie	<ul style="list-style-type: none"> • określa wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia przykłady współpracy międzynarodowej • wymienia przykłady inwestycji zagranicznych w Polsce • wymienia nazwy największych organizacji międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia potrzebę współpracy międzynarodowej • ustala na podstawie danych statystycznych poziom rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia nazwy euroregionów i wskazuje euroregiony na mapie Polski • wyjaśnia znaczenie euroregionów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje PKB w Polsce i innych krajach • analizuje i porównuje dane statystyczne dotyczące produkcji wybranych towarów w Polsce i innych krajach • wyjaśnia korzyści wynikające z inwestycji zagranicznych w Polsce • ocenia znaczenie euroregionów • określa rolę Polski w strukturach międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie wskaźników poziom rozwoju gospodarczego Polski • ocenia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej • ocenia skutki integracji Polski z UE i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrany euroregion
------------------	-----	--------------------------	---	--	---	---	---

Degradacja środowiska przyrodniczego	30.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego Polski wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego wymienia sposoby zmniejszania emisji zanieczyszczeń przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ przemysłu na stan środowiska opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci i odpadów poprodukcyjnych opisuje wpływ środków transportu na stan środowiska uzasadnia konieczność segregacji śmieci oraz oszczędności energii i wody wymienia skutki przedostawania się odpadów poprodukcyjnych do środowiska wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska środkami chemicznymi stosowanymi w rolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ ścieków komunalnych na stan czystości wód w Polsce opisuje stan jakości wód Wisły i Odry na podstawie diagramu wyjaśnia przyczyny i skutki eutrofizacji opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego zamieszkiwanym regionie wyjaśnia proces powstawania kwaśnych opadów 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby ograniczenia zanieczyszczenia środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka ocenia skutki społeczne i gospodarcze zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego
Przegląd regionów geograficznych	31.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych pobrzeży i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje te miasta na mapie wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy krajobrazu pobrzeży opisuje klimat pobrzeży na podstawie mapy klimatycznej opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Żuław Wiślanych wyjaśnia genezę mierzei porównuje cechy oraz genezę wybrzeża klifowego i płaskiego ocenia walory turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na ukształtowanie powierzchni pobrzeży wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pobrzeży przedstawia prezentację multimedialną na temat 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży

						walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych	
32.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych pojezierzy i wskazuje te krainy na mapie Polski wyróżnia cechy rzeźby młodoglacjalnej pojezierzy na podstawie schematów i fotografii wymienia nazwy jezior polodowcowych i wskazuje te jeziora na mapie Polski wymienia nazwy surowców mineralnych pojezierzy określa atrakcje turystyczne pojezierzy wymienia nazwy najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje najważniejsze cechy krajobrazu pojezierzy na podstawie map tematycznych rozdziela formy polodowcowe na podstawie zdjęć i schematów opisuje na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie klimatyczne pojezierzy opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych w pasie pojezierzy oraz wskazuje je na mapie Polski opisuje wybrane miasta pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę rzeźby pojezierzy wyjaśnia genezę mis jeziornych występujących w pasie pojezierzy porównuje cechy klimatu Pojezierza Myśliborskiego z cechami klimatu Pojezierza Suwalskiego ocenia walory krajobrazowe i przyrodnicze pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy wykazuje wpływ rzeźby terenu na zróżnicowanie opadów atmosferycznych w pasie pojezierzy wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pojezierzy przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy 	
33.	Niziny Środkowopolskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy kompleksów leśnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy krajobrazu Nizin Środkowopolskich na podstawie map tematycznych opisuje na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między krajobrazem młodoglacjalnym a staroglacjalnym charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie schematu warszawską nieckę artezyjską wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin Środkowopolskich 	

		<p>oraz parków narodowych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na mapie</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów bagiennych i podmokłych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy największych miast Nizin Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<p>ogólnogeograficznej układ sieci rzecznej w Kotlinie Warszawskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje, korzystając z map klimatycznych, zróżnicowanie klimatyczne Nizin Środkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych rozmieszczenie surowców mineralnych Nizin Środkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich omawia na podstawie mapy gospodarczej rozmieszczenie ośrodków i okręgów przemysłowych Nizin Środkowopolskich oraz charakteryzuje te ośrodki i okręgi przemysłowe określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich opisuje wybrane miasta Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Niziny Śląskiej 	<p>Nizin Środkowopolskich</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	
34.	Wyżyny Polskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Wyżyn Polskich i wskazuje te krainy na mapie rozpoznaje przykłady form krasowych na podstawie schematów i zdjęć 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zróżnicowanie klimatyczne Wyżyn Polskich na podstawie map klimatycznych opisuje na podstawie map tematycznych oraz ilustracji cechy krajobrazu Wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Wyżyn Polskich wyjaśnia genezę rzeźby krasowej opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych Wyżyn Polskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich 	<p>Polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje proces powstawania gołoborzy opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych na Wyżynach Polskich omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu na Wyżynach Polskich omawia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa na Wyżynie Lubelskiej opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Wyżyn Polskich opisuje wybrane miasta Wyżyn Polskich 	<p>na krajobraz Wyżyny Śląskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę wąwozów i parowów ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Wyżyny Lubelskiej 	<p>Wyżyn Polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<p>gospodarczej człowieka</p>
35.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy krajobrazu Kotlin Podkarpackich na podstawie map tematycznych wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejony ich występowania opisuje na podstawie map klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich

		wskazuje te miasta na mapie	<p>cechy klimatu Kotlin Podkarpackich</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Kotlin Podkarpackich • omawia na podstawie map tematycznych warunki rozwoju rolnictwa w Kotlinie Sandomierskiej 		uwzględnieniem jego walorów kulturowych	
36.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia Karpaty Wewnętrzne i Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski • opisuje atrakcje turystyczne Karpat Zewnętrznych • wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat Zewnętrznych • wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat Zewnętrznych oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej • opisuje położenie Karpat Wewnętrznych na mapie Polski • uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr i Pienin • wymienia nazwy ośrodków turystycznych Tatr i Pienin i wskazuje te ośrodki na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie Beskidów oraz Pogórza Karpackiego i wskazuje je na mapie Polski • opisuje krajobraz Karpat na podstawie map tematycznych • omawia na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Karpat Zewnętrznych • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat Zewnętrznych • opisuje funkcje wybranych miast Karpat Zewnętrznych • wymienia nazwy i rozpoznaje najważniejsze skały występujące w Tatrach i Pieninach • opisuje na podstawie ilustracji cechy południowej rzeźby wysokogórskiej Tatr 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia budowę fliszową Pogórza Karpackiego i Beskidów • ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych • uzasadnia konieczność budowy sztucznych zbiorników na karpackich rzekach • porównuje budowę geologiczną Tatr Wysokich z budową geologiczną Tatr Zachodnich • porównuje krajobrazy Tatr Wysokich i Zachodnich • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Tatr Wysokich i Zachodnich • uzasadnia konieczność ochrony przyrody Tatr 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między przeszłością geologiczną, budową geologiczną a cechami rzeźby Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Beskidów oraz Pogórza Karpackiego • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Pogórza Karpackiego i Beskidów • ukazuje zależności między budową geologiczną a cechami rzeźby Tatr • wykazuje związki między cechami gospodarki Tatr a warunkami przyrodniczymi • przedstawia prezentację 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Beskidów oraz Pogórza Karpackiego • ocenia możliwości rozwoju turystyki w Tatrach

			<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie schematu piętra klimatyczno-roślinne Tatr • opisuje formy rzeźby krasowej Tatr Zachodnich • opisuje formy rzeźby Pienin • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat • charakteryzuje wybrane ośrodki turystyczne • opisuje specyfikę folkloru Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego 		<p>multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych</p>	
37.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Sudetów i Przedgórze Sudeckie na podstawie mapy Polski • wskazuje na mapie Polski rejony eksploatacji surowców mineralnych w Sudetach i na Przedgórzu Sudeckim • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku gospodarczej działalności człowieka • wymienia nazwy najważniejszych miast w Sudetach i wskazuje te miasta na mapie Polski • opisuje atrakcje 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów • analizuje mapę klimatyczną i na jej podstawie wymienia cechy klimatu Sudetów i Przedgórze Sudeckie • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów • charakteryzuje warunki rozwoju rolnictwa Przedgórze Sudeckie • charakteryzuje funkcje miast Sudetów i Przedgórze Sudeckie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę rzeźby zrębowej Sudetów • przedstawia rozwój i cechy rzeźby Gór Stołowych i Karkonoszy • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przeszłość geologiczną Sudetów • wykazuje zróżnicowanie budowy geologicznej Sudetów • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Sudetów i Przedgórze Sudeckie • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych • proponuje trasę 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju Sudetów i Przedgórze Sudeckie

			turystyczne Sudetów i Przedgórze Sudeckiego			wycieczki w góry i uzasadnia swój wybór	
38.	Mój region – moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map położenie jego regionu zamieszkania w Polsce • odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień społecznych i gospodarczych jego regionu • opisuje atrakcje turystyczne regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze regionu, w którym mieszka • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki swojego regionu • opisuje rozmieszczenie ludności w regionie • omawia tradycje regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między środowiskiem a różnorodnymi formami działalności człowieka w regionie zamieszkania • wyjaśnia znaczenie gospodarcze swojego regionu zamieszkania • sporządza folder informacyjny o swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w swoim regionie • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych, tematycznych i ogólnogeograficznych oraz własnych obserwacji terenowych wycieczkę wzdłuż wybranej trasy we własnym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje indywidualne cechy regionu, w którym mieszka 	